

УДК 005.591.6:658 (477)

І. Б. Дегтярьова*

Ю. В. Чортюк**

ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ: СУТЬ, ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Розглянуто питання щодо значення інновацій та висвітлено проблеми інноваційної діяльності підприємства України. Встановлено, що серед факторів, що безпосередньо впливають на інноваційну активність підприємств, можна виокремити фактори, що впливають на мікро- та макрорівні. При дослідженні проблем активізації інноваційної діяльності підприємств особливого значення набуває державна підтримка, яка має бути спрямована на створення сприятливого економічного клімату для здійснення інноваційних процесів і її основною метою має бути поєднання науки із завданнями виробництва.

Рассмотрен вопрос относительно значения инноваций и освещены проблемы инновационной деятельности предприятия Украины. Установлено, что среди факторов, непосредственно влияющих на инновационную активность предприятий, можно выделить факторы, влияющие на микро- и макроуровне. При исследовании проблем активизации инновационной деятельности предприятий особое значение приобретает государственная поддержка, которая должна быть направлена на создание благоприятного экономического климата для осуществления инновационных процессов и ее основной целью должно быть сочетание науки с задачами производства.

Постановка проблеми. У ринкових умовах господарювання інноваційні процеси в розвитку економіки будь-якої галузі народного господарства мають вирішальне значення. Оскільки екстенсивні фактори практично себе вичерпали або стали економічно не вигідними, розвиток та інтенсифікація сучасного (ринкового) виробництва мають базуватися переважно на нових рішеннях у галузях технології, техніки, організаційних форм, методів господарювання та ін. Обґрунтування, прийняття та реалізація таких рішень і становить зміст інноваційних процесів.

Аналіз публікацій. Особливостям впровадження інноваційних процесів на підприємствах присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних учених та економістів. Авторами наукових праць із вказаної проблеми є: В. Александрова, О. Амоша, А. Виноградська, А. Гальчинський, В. Голян, В. Геєць, М. Єрмошенко, С. Карпенко, В. Корда, С. Лазарева, О. Лапко, М. Пашута, С. Покропивний, В. Семиноженко, Л. Федулова, Дж. Сакс, Д. Макартур, Р. Сололу.

Проте проблематика і перспективи інноваційної діяльності підприємств потребують додаткового аналізу з урахуванням сучасних економічних та політичних аспектів, досвіду зарубіжних країн, тенденцій впливу глобалізаційних процесів та євроінтеграції України. Важливість дослідження проблем і оцінки факторів, що впливають на

рівень використання інновацій на підприємствах, а також підтвердження необхідності інтенсифікації інноваційного процесу на українських підприємствах як умови виживання у конкурентній боротьбі й обумовили мету дослідження.

Вклад основного матеріалу. Загальновідомим є той факт, що кожне підприємство має на меті одержання прибутку і зростання вартості капіталу. В сучасних умовах, коли все змінюється і удосконалюється, для розвитку і процвітання все частіше запроваджуються інноваційні технології.

Фундаментальним положенням сучасного соціально-економічного і політичного менеджменту є визнання того, що саме інноваційні технології відіграють вирішальну роль у формуванні і підвищенні конкурентоспроможності виробництва.

Аналіз розвитку інноваційної політики провідних країн світу дає змогу виокремити такі напрями підвищення конкурентоспроможності продукції:

— підвищення продуктивності праці та якості продукції за рахунок вдосконалення виробництва й технічних нововведень;

— поліпшення підготовки та підвищення кваліфікації кадрів;

— розвиток методів стратегічного планування, управління, НДДКР та інвестиційних програм;

— підвищення якості проектування нових виробів; ефективне запровадження програм конверсії виробництва;

* Дегтярьова І. Б. — доцент кафедри економіки, кан . екон. наук.

** Чортюк Ю. В. — старший викладач кафедри економіки, канд. екон. наук.

Сумський державний університет, м. Суми.

— поліпшення якості споживчого сервісу та якості ремонтно-технічного обслуговування;

— розвиток прогресивних видів виробництва та експортної бази.

Оцінка потенційних прогресивних напрямків інноваційної діяльності показала, що на сучасному етапі великого значення набувають енергозберігаючі технології та нетрадиційні енергоресурси в умовах поживлення економіки і збільшення внутрішнього попиту. Базовими тут є принципово нові енергозберігаючі технології і високоефективні мініенергетичні установки, енергозберігаючі способи передачі енергії тощо; нетрадиційні енергоресурси і нові покоління генераторів енергії (ефективні гідроелектричні станції, атомні генератори нового покоління, теплові насоси, ефективні технології використання сонячної, вітрової енергії, підземного тепла тощо); засоби і системи контролю за витратою та втратами енергії. Це обумовлено тим, що для XXI ст. характерним є інтенсивне експлуатування родовищ корисних копалин, зокрема зростання їх споживання. Якщо у XII ст. людство для задоволення своїх потреб використовувало всього 18 елементів системи Менделєєва, то вже у XVIII ст. — 29, а починаючи з 1975 року — 84, тоді як відкрито було вже 104. В даний час всі відкриті елементи використовуються у виробництві, тобто людство зберігає затратний характер економіки, орієнтований не на задоволення безпосередніх потреб населення, а на максимальне залучення в господарську діяльність ресурсів [1, с. 150].

Ще одним пріоритетом є розробка систем машин і виробничих технологій нових поколінь, що обумовлено необхідністю заміни застарілих основних фондів на більшості виробництв. Неприпустима орієнтація на збереження технологій четвертого укладу, які консервують низьку конкурентоспроможність продукції. Потрібна оцінка стану та перспектив переходу до систем машин і технологій нових поколінь. У зв'язку з цим потребують уваги системи автоматизованого проектування, виробництва, використання та відновлення машин і устаткування; робототехнічні комплекси (у тому числі зі штучним інтелектом), гнучкі виробничі системи, які перебудовуються з урахуванням змін попиту на ринку; автоматизовані системи іспиту, виміру і контролю; принципово нові лазерні, плазменні, електронні, іонні і мембранні технології; безвідхідні, екологічно чисті технології переробки природної сировини [2, с. 12].

Отже, оскільки інновації — це створені на основі НТП технології, що дозволяють підприємству раціонально використовувати ресурси, зменшувати матеріаломісткість і енергомісткість виробництва, і таким чином покращувати умови

виробництва, підвищувати конкурентоспроможність продукції і отримувати більше прибутку, то для їх ефективного впровадження і застосування необхідно розглянути фактори, що впливають на даний вид діяльності.

Отже, серед факторів, що безпосередньо впливають на інноваційну активність підприємств, можна виокремити фактори, що впливають на мікрорівні та на макрорівні. Основними факторами на макрорівні є: темпи збільшення державних витрат на розвиток науки, раціональна державна інноваційна політика; податковий, кредитний й амортизаційний її аспекти; інтелект населення (сукупність здібностей і творчих обдарувань людей, їх освітньо-кваліфікаційний та культурний рівні) й оптимальне поєднання засобів саморегулювання економіки, наявність різноманітних форм власності. На мікрорівні — це організаційні структури управління підприємством; ступінь розвитку демократичних принципів економіки; кількість підприємств, що ризикують, упроваджуючи новітні форми інноваційного менеджменту в умовах конкурентної боротьби [3, с. 9].

З метою оцінки стану інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні нами було проведено аналіз інноваційної активності підприємств, який показав, що питома вага підприємств, які займалися інноваційною діяльністю протягом 2000—2010 рр., зменшилася у 1,3 рази; також спостерігається скорочення частки підприємств, що впроваджують інновації — в 1,29 рази за досліджуваний період [4].

На нашу думку, основними причинами такої ситуації в Україні можна вважати нестачу власних коштів; значні витрати на нововведення; недостатню підтримку держави; високий економічний ризик; тривалий термін окупності нововведень; відсутність коштів у замовників; недосконалість законодавчої бази; відсутність попиту на продукцію; нестачу інформації про ринки збуту та про нові технології; відсутність кваліфікованого персоналу.

Серед зазначених причин значна частка належить державі, яка поставила перед собою мету через інвестиційно-інноваційну політику сприяти розвитку економіки країни як основи для піднесення загального благополуччя населення, тому повинна забезпечити випереджаючий, порівняно з ростом валового внутрішнього продукту, ріст видатків на розвиток науково-технічного прогресу; стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності регіонів, надання їм свободи у виборі цілей для пріоритетних напрямів фінансування наукових проектів і заохочення інноваційної діяльності підприємств.

Проте, проведений нами аналіз статистичних даних показує, що обсяг фінансування технологічних інновацій з державного бюджету України у першому півріччі 2011 р. порівняно з аналогічним періодом 2010 р. зменшився з 41 % загальної суми витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт до 39 % [4]. Якщо в умовах економічного спаду зниження витрат держави на наукові цілі ще можна було якось зрозуміти, то зменшення частки обсягів фінансування наукових і інноваційних робіт у видатковій частині державного бюджету у 2011 р. можна пояснити тільки ігноруванням вітчизняними законодавцями та урядовцями думок економічної еліти.

Проте, проблеми фінансування є неєдиними проблемами, що стримують розвиток інноваційної діяльності підприємств. Однією з основних проблем, на яку варто звернути увагу і яка потребує вирішення з боку держави, є відсутність чіткої організації та збалансованості процесу науково-технічного розвитку. Перш за все, це пов'язано з недосконалістю українського законодавства щодо інтелектуальної власності та авторських прав. Розмито межі міри відповідальності за недотримання цього законодавства [5, с. 21]. На нашу думку, для вирішення даної проблеми необхідно запровадити механізм реалізації та контролю за дотриманням авторських прав на практиці.

Також слід зазначити, що в Україні відсутня чітка програма інвестиційно-інноваційної діяльності, що зумовлює зменшення кількості науковців та підприємств, які проводять наукову діяльність; зменшення питомої ваги витрат з державного бюджету на наукові цілі та збільшення частки власних капіталовкладень підприємств в інноваційні проекти; відсутність впровадження серйозних програм у сфері раціонального використання ресурсного потенціалу, енергозбереження та виробництва новітньої техніки; концентрацію більшої частини державних інвестицій у кількох регіонах.

Як наслідок, за технологічним рівнем виробленої продукції Україна все більше відстає від економічно розвинених країн світу та продовжує нарощувати виробництво з низьким ступенем переробки і великою енергоємністю [6, с. 48].

Слід погодитися з Н. Гончаровою, яка у своєму монографічному дослідженні вважає, що швидкість і результативність інноваційного оновлення господарського комплексу залежить від наявності розвиненої мережі інноваційних інституцій (технополісів, фінансово-промислових груп, інженерних центрів, впроваджуючих фірм, науково-виробничих об'єднань тощо) [7, с. 149]. Тому вирішення проблем активізації інноваційної діяльності, на її думку, потребує вжиття нагальних

заходів інституційного характеру, насамперед створення цілісної національної інноваційної системи, яка забезпечує взаємодію наукових організацій, вищих навчальних закладів, інноваційних і виробничих підприємств.

Також слід додати, що одним з невирішених завдань ефективного формування й розвитку інноваційної спрямованості вітчизняних підприємницьких структур є недостатньо результативне управління залученням у цей процес інтелектуального капіталу, від чого залежить як динаміка економічного росту, так і підвищення комерційної стійкості фірм у ринковому середовищі. Це приводить до необхідності пошуку нових і вдосконалення наявних методів управління спрямованістю підприємницьких структур з метою підтримки й росту їх інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності, ринкової вартості підприємств тощо.

Як показують результати сучасних досліджень автора [8, с. 198], впровадження інновацій на 85—90 % залежить саме від рівня інтелектуального капіталу, зокрема від ступеня розвитку людського капіталу. Отже, що для підвищення інноваційної спрямованості організацій необхідно управляти структурою сукупного капіталу, приділяючи значну увагу інтелектуальному капіталу, що ґрунтується на підвищенні раціональності використання інтелектуальних ресурсів організації.

Висновки. На сучасному етапі розвитку України активізація інноваційної діяльності стає одним з визначних факторів, що дають змогу підвищити вартість підприємства та сприяють розвитку новітніх форм капіталу.

Задля посилення конкурентних позицій кожне підприємство намагається запроваджувати інноваційні заходи, які б допомагали йому розвиватися. Проте для цього необхідна вагома державна підтримка, яка має бути спрямована насамперед на створення сприятливого економічного клімату для здійснення інноваційних процесів і її основною метою має бути поєднання науки із завданнями виробництва, а саме: підготовка наукових та інженерних кадрів, запровадження програм розвитку інноваційного бізнесу, співробітництва між великими корпораціями та університетами або науково-дослідними установами тощо.

Література:

1. Корінько М. В. Інновації у діяльності суб'єктів господарювання / М. В. Корінько // Актуальні проблеми економіки. — №5 (95). — 2009. — С. 149-155.
2. Гончарова Н. П. Інноваційна економіка: проблеми і перспективи / Н. П. Гончарова // Актуальні

- проблеми економіки. — №6 (96). — 2009. — С. 11-19.
3. Денисенко М. П., Шабліна Я. В. Інноваційна діяльність підприємств України: суть, оцінка та напрями активізації / М. П. Денисенко, Я. В. Шабліна // Проблеми науки. — №6. — 2008. — С. 9-16.
  4. Науково-технічна діяльність // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/ni/ntd/ntd2010_u.htm.
  5. Сидорова А., Анісімова Г. Напрямки інноваційного розвитку в промисловості України / А. Сидорова, Г. Анісімова // Економіка України. — №3. — 2009. — С. 19-27.
  6. Борейко В. І. Інновація як основа економічного зростання / В. І. Борейко // Актуальні проблеми економіки. — №9 (87). — 2008. — С. 42-49.
  7. Карпунь І. Н. Інноваційна спрямованість як чинник економічного росту суб'єктів господарювання / І. Н. Карпунь // Зб. наук.-техн. Праць НЛСТУ України. — 2009. — Вип. 19.13. — С. 148-154.
  8. Латишева І. Л. Аналіз інноваційної спрямованості підприємства залежно від структури капіталу / І. Л. Латишева // Вісник Нац. ун-тету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та упр. — 2008. — №628. — С. 197-203.

Поступила до редакції 28.09.11

© І. Б. Дегтярьова, Ю. В. Чортюк, 2011

УДК 658.589:622
УДК 338.45:621

Н. В. Данилина*
В. І. Дубницький**

ІННОВАЦИОННО-МАРКЕТИНГОВЫЙ ПОДХОД К ПОНИМАНИЮ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ КАК УСЛОВИЮ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ

У дослідженні обґрунтовані критерії вибору моделі інноваційного розвитку інноваційно-маркетингових процесів машинобудівних підприємств. Запропоновано алгоритм інноваційно-маркетингової моделі розвитку машинобудівного підприємства.

В исследовании обоснованы критерии выбора модели инновационного развития инновационно-маркетинговых процессов машиностроительных предприятий. Предложен алгоритм инновационно-маркетинговой модели развития машиностроительного предприятия.

Постановка проблемы. Конкуренция и конкурентная борьба являются важными и необходимыми факторами рыночной экономики. Рынок по своим основам требует наличия экономического и инновационно-маркетингового соперничества обособленных товаропроизводителей. Именно конкуренция обеспечивает одно из явных и несомненных преимуществ с рыночной экономикой. Она побуждает товаропроизводителей постоянно внедрять наиболее эффективные способы производства, обновлять номенклатуру товаров и услуг и максимально полно удовлетворять потребности потребителей.

В настоящее время особенно актуальными становятся проблемы формирования конкурентоспособности отраслей промышленного комплекса Украины, вопросы связанные с управлением конкурентоспособностью отдельных машиностроительных предприятий в рамках осуществления экспорта и их продукции на современных

мировых рынках, определением основных инновационно-маркетинговых подходов, а также основных методов и инструментов обеспечения конкурентных преимуществ с учетом особенности хозяйствования в регионах и в целом в стране.

Особую актуальность приобретает решение научных проблем формирования теоретических основ, методологии и целостной концепции управления системой инструментов формирования устойчивой долгосрочной конкурентоспособности отечественного машиностроения, а также анализ современных мировых тенденций, вопросы адаптации зарубежного опыта к украинским условиям. Дальнейшего осмысления требует объект управления международной конкурентоспособностью — то есть уточнение и дальнейший анализ сущности понятия «конкурентоспособность». Точное понимание цели управления, как условия устойчивого развития отечественного

* Даниліна Н.В. — здобувач Донецького державного університету управління.

** Дубницький В.І. — зав. кафедрою міжнародної економіки, д-р екон. наук, професор, Донецький економіко-гуманітарний інститут, м. Донецьк.